

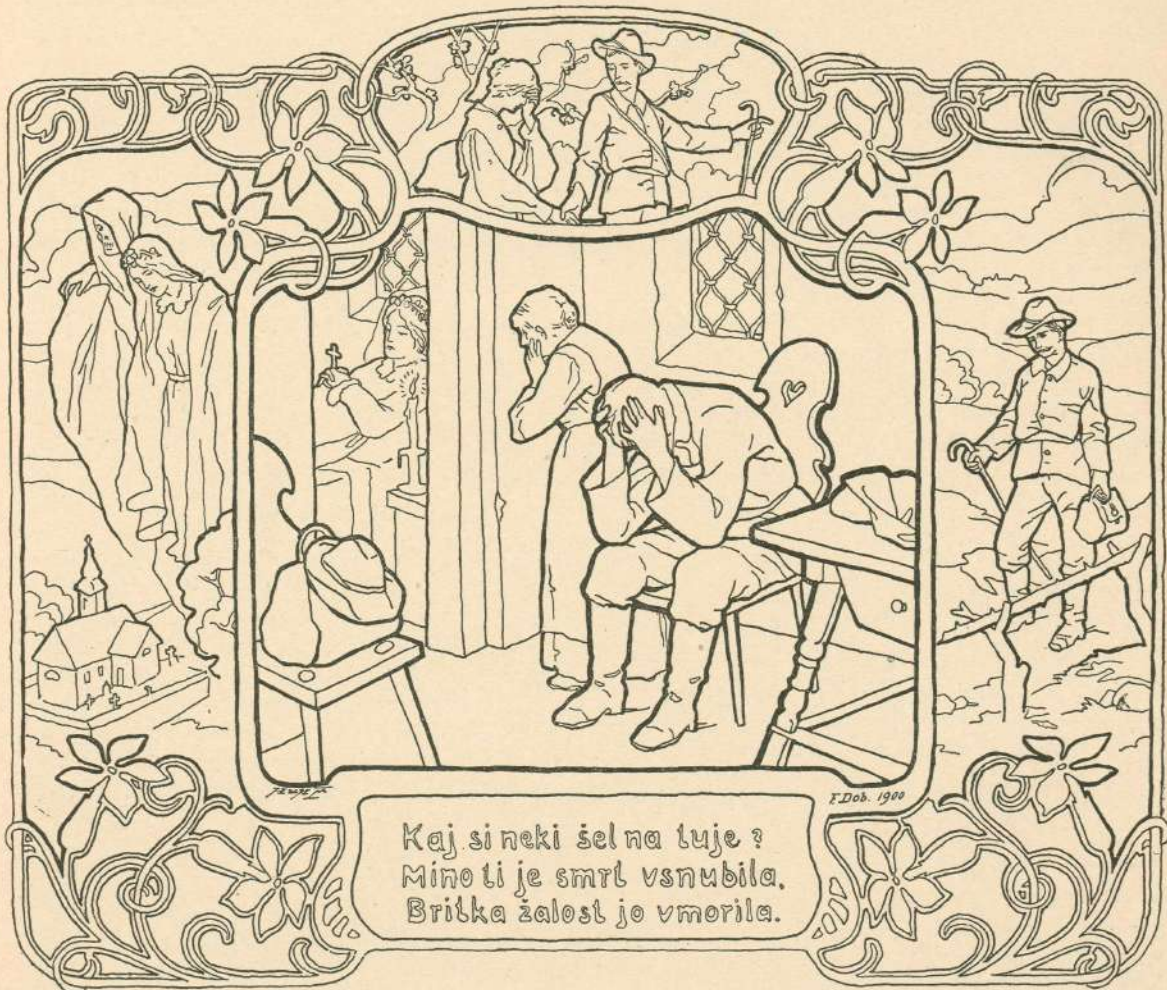
Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige „Slovenske Matice“ za leto 1900.

Zbornik znanstvenih in poučnih spisov.
Na svetlo daje „Slovenska Matica“ v Ljubljani.
II. zvezek. Uredil L. Pintar. Str. 258. — Dobro
je ukrenila „Slov. Matica“, ko je „Letopis“ ločila

stveno delovanje v Mariboru (1867—1878) in
končno njegove modroslovne spise. — G. F. F. Lu-
žar je nabral mnogo zanimivih „Narodnih iz-
razov“. — Gospod dr. Simon Šubic je napisal
strokovnjaško studijo o „Temeljih vremen-
oznanstva“. Najprej govori o zemljskem ozračju
in njega vplivu na vreme; mrak, noč, kolobarje,
mavrico, zarjo, severno luč in prenašanje zvoka

Kaj si neki šel na tuje ?
Mino ti je smrt vsnubila.
Britka žalost jo vmorila.

Spanjščice.

Motiv iz narodne pesmi.

Risal F. Dobnikar.

od znanstvenih spisov, da nam jih podaja same
za-se v posebni knjigi. Letošnji „Zbornik“ prinaša
v štirih obsežnih spisih mnogo dobrega gradiva.
Življenje in delovanje dr. Janka Pajka je natančno
in skrbno popisal njegov sin, g. Milan Pajk. Za
mladimi leti popisuje njegovo politično in slov-

po zraku razlaga v tem delu. Nato raziskuje vpliv
toplote, pri čemer se opira na razne sklade, na
tropske, tople in arktične dežele, na rastlinstvo,
snežnike in ledenike. Obširno govoreč o vlagi,
našteva razne padavine in razpravlja nato o vetro-
vih in o značajnih razmerah vremena, zlasti o

ciklonah. Barometer je nezanesljiv vremenski prokrok. „Zdrav pogled nebá, združen s spominom, zamore večinoma več nego barometer“ (str. 162). Praktično je zadnje poglavje „Vreme po obrazu nebá in po vetrovih in nakazovanje vremena. Temu spisu manjka samo še slik. Gospod pisatelj nam piše, da se je s pokojnim podpredsednikom „Slovenske Matice“ domenil, da pridejo podobe v besedilo, a so zoper njegovo voljo izostale. — Dr. Kučerova hrvaška knjiga o vremenoznanstvu je ravno s slikami mnogo pridobila. Dobro bi bilo pač, da bi tudi „Slov. Matica“ k takim spisom vedno preskrbela tudi ilustracije, ker so čitatelju potrebne, da sledi pisateljevemu dokazovanju. Dr. K. Štrekelj je priobčil „Pisma in zapiske iz Cafove ostaline.“ V uvodu pravi: „Oroslav Caf je interesantna prikazen na polju slovenskega književnega delovanja, četudi vsled neodločnosti žalibog ni izpolnil nad, ki so jih vanj stavili prijatelji in znanci... Pesnik po božji volji Caf ni bil; vsebina njegovih pesmi je moralno pobožna. Dasi je bil prav dober nabiravec narodnih pesmi, katerih ni prenašal, razen da jih je preoblačil v svoj pravopis, se vendar ne more reči, da bi bila narodna pesem vidno vplivala nanj...“ Iz ostaline našteva dr. Štrekelj Cafove „Slovenske Pesme,“ dvoje knjižic narodnega blaga, pesmi drugih avtorjev, zvezek, v katerega je Caf prepisoval z danjčico in po svojih posebnih načelih ruske pesmi in tekste, tri sešitke bogoslovnih nalog in mnogo pisem. To jako obširno zbirko pisem, ki jih je deloma pisal Caf sam deloma jih dobil od drugih, podaja dr. Štrekelj v obširni, jako lepo urejeni zbirki. V njih je mnogo dragocenega gradiva za slovstveno zgodovino. L.

Zgodovina slovenskega slovstva. IV. zvezek. (Dalje.) Oddelkov, ki opisujejo strokovno znanstveno slovstvo, ni sestavil dr. Glaser sam, ampak jih je prepuštil trem sotrudnikom. Gospod Josip Benkovič je spisal pregled modroslovnega, bogoslovnega, cerkveno-umetniškega slovstva in bibliografični sestavek. V „Modroslovju“ (233—245) imenuje Benkovič razen dr. Križana same duhovne pisatelje. Dr. Fr. Lampeta je dobro popisal po njegovem raznolikem delovanju. Pri dr. Svetinu (245) naj bi se dostavilo, da je spisal knjigo „Jezus Kristus pravi Bog“ l. 1899., dasi spada že v naslednji oddelek.

K razvoju slovenščine v bogoslovnih semeniščih pristavljam še sledeče črtice (k str. 247): Slomšek (Drobtinice XXI. 95) piše vobče: „V Gradcu je leta 1811. vrli Janez Primic slovensko stolico utemeljil in slovenščino pojavil in poslavil; v Ljubljani so leta 1816. slovensko stolico naredili in tudi rajnega Balanta in slavnega Ravnikarja pastirstvo v slovenskem jeziku začeli; v Gorici se je rajni Val. Stanič za slovenščino boril; v Celovci

smo se bogoslovci leta 1820. slovenščine lotili; oživel je po malem domači duh slovenski...“ V Ljubljani je pač že koncem XVIII. veka Janez Debevec razlagal bogoslovcem slovensko slovnico od leta 1795—97. Ravnikar, poznejši škof tržaški, pa je s pomočjo barona Zoisa in J. Kopitarja izposloval, da je cesar Franc I. leta 1817. dovolil v Ljubljani stolico slovenskega jezikoslovja ter je bogoslovce drugega leta obvezal, da se morajo v šoli učiti domačega jezika; prvi je poučeval slovenščino Metelko. Poleg njih in za njima so bili spirituali Jan. Zalokar 1818—28., Jož. Burger 1828—36. in Jurij Volc 1836—58., ki so pridobili slovenščini večji ugled in veljavo. Profesor Jož. Poklukar (prim. 258. str.) je tudi predaval „Duhovno pastirstvo“ slovensko, in to po nekih rokopisnih zvezkih, kakršne je bil začel sestavljati profesor in ravnatelj Jurij Zupan že pred l. 1848. Med bogoslovci se je narodna zavest posebno probudila že od l. 1835. dalje, ko je bilo vstopilo v ljubljansko semenišče zaporedoma nekaj bivših dijakov karlovške gimnazije, n. pr. J. Kobe, L. Pintar, A. Žakelj, L. Jeran, i. dr., kateri so se z ostalimi tovariši živo zanimali za tedanje „ilirstvo“, pozneje pa za slovenščino. V Celovcu sta za Slomškom spirituala Val. Wiery 1838—44. in Mihael Pikel 1844—48. učila krške in lavantske bogoslovce slovenščine; tudi slov. pisatelj p. Placid Javornik, profesor sv. pisma do leta 1850., je dobro vplival v narodnem oziru. Tudi slovenski bogoslovci celovški so si leta 1848. osnovali svoje društvo „Čitalnico“, knjižnico i. t. d. ter so se marljivo vadili v slovenskem govorništvi in tudi v domačem pisanju. — V goriškem osrednjem semenišču je bil Jož. Stibel profesor pastirstva in spiritual že ok. l. 1820.; a kako je on neki „priznal slovenščini večjo veljavo“ (str. 247)? Pač pa je pozneje za slovenščino v Gorici mnogo storil Štef. Kociančič, ki je bil od leta 1846. profesor sv. pisma, od l. 1851. knjižničar in naposled ravnatelj. Kakor nekdanj Slomšek, prav tako je Kociančič bogoslovce navajal k spisovanju slovenskih knjig, katere izdelke je on popravljaj in izpopolnjeval ter skrbel, da so prišli na svetlo. V najnovejši dobi je tu dr. A. Mahnič (profesor sv. pisma l. 1880—96.) že kot bogoslovec „nagovarjal tovariše, naj bi se združili na literarno delo, naj bi se shajali in vadili v govoru in v pismu; pa je še nadalje uril pero in v mislih snoval načrte za bodočnost“ („Dom in svet“ 1898, 184). Drugo glej v „Modroslovju“ str. 238 sl.

V Gradcu, kamor je še do leta 1859. spadalo tudi deset dekanij sedanje mariborske škofije, je bil začel slušatelj pravoslovja Primic že leta 1810. v zasebnem društvu 15 bogoslovcem razlagati Kopitarjevo slovnico in z njimi prevajati evangelij na slovenski jezik. Nekateri bogoslovci